

Kasvatusyhteistyö ja huoltajien osallisuus kuntakohtaisissa
varhaiskasvatussuunnitelmissa
Mari Turunen

Varhaiskasvatustieteen proseminarityö
Kevätlukukausi 2023
Varhaiskasvatus
Jyväskylän avoin yliopisto

TIIVISTELMÄ

Turunen, Mari. 2023. Kasvatusyhteistyö ja huoltajien osallisuus kuntakohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Varhaiskasvatustieteen proseminaarityö. Jyväskylän avoin yliopisto. 39 sivua.

Tässä tutkimuksessa selvitettiin, mitä paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa kerrotaan huoltajien kanssa tehtävästä kasvatusyhteistyöstä ja huoltajien osallisuuden mahdollisuuksista. Mitä erilaisia yhteistyön muotoja varhaiskasvatuksen ja huoltajien välillä on ja miten huoltajien osallisuus näkyy suunnitelmissa?

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja dokumenttipohjainen aineisto koostui kuntien varhaiskasvatussuunnitelmista, jotka olivat julkisesti saatavilla kuntien internet-sivuilla. Suunnitelmat analysoitiin temaattisen analyysin kautta keräten niistä huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön ja huoltajien osallisuuteen liittyvät maininnat omaan tiedostoonsa. Näistä kahdesta tutkimuskysymysten mukaisesta aiheesta koostettiin analyysin myötä teemoitellut taulukot kuvaamaan tuloksia.

Tutkimuksen tulosten mukaan huoltajien kanssa tehtävä kasvatusyhteistyö varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa on huoltajia kunnioittavaa ja vuorovaikutteista, lapsen hyvinvoinnin varmistavaa yhteistyötä joka pitää sisällään myös huoltajien osallisuuden. Huoltajan asiantuntijuus lapsensa asioissa nähtiin tärkeänä osana yhteistyötä. Osallisuus näkyi kuntien varhaiskasvatussuunnitelmissa huoltajien mahdollisuutena vaikuttaa muun muassa toimintasuunnitelmiin ja kunnan varhaiskasvatussuunnitelmien sisältöihin. Myös huoltajan mahdollisuus osallistua lapsensa varhaiskasvatuspäivään nähtiin vahvana osallisuuden toteutumisen keinona.

Kuntien varhaiskasvatussuunnitelmien mukaan yhteistyötä huoltajien kanssa tehdään lapsen etu ja hyvinvointi edellä. Toimiva ja laadukas kasvatusyhteistyö edistää niin huoltajien, lasten kuin varhaiskasvatuksen henkilöstönkin hyvinvointia ja kasvattaa luottamusta sekä sujuvoittaa arkea. Huoltajien osallisuuden sisältyessä kasvatusyhteistyöhän, on varhaiskasvatuksessa sille monia mahdollisuuksia, taaten jokaiselle huoltajalle sen tasoisen osallisuuden mahdollisuuden kuin mihin huoltaja on valmis.

Asiasanat: kasvatusyhteistyö, osallisuus, varhaiskasvatussuunnitelma

Sisältö

TIIVISTELMÄ.....	2
1 JOHDANTO.....	4
2 VARHAISKASVATUS JA SITÄ OHJAAVAT ASIAKIRJAT.....	5
2.1 Mitä on varhaiskasvatus?.....	5
2.2 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat.....	6
3 KASVATUSYHTEISTYÖ JA HUOLTAJIEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	8
3.1 Kasvatusyhteistyö lapsen edun ja hyvinvoinnin edistäjänä.....	8
3.2 Osallisuus osana osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia.....	10
3.3 Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	12
3.4 Huoltajat mukana varhaiskasvatuksen arvioinnissa.....	13
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	15
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	15
4.2 Tutkimuksen lähestymistapa.....	15
4.3 Tutkimusaineisto ja sen keruu.....	16
4.4 Aineiston analyysi.....	16
4.5 Tutkimuseettiset huomiot.....	18
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	20
5.1 Huoltajien kanssa tehtävä kasvatusyhteistyö.....	20
5.1.1 Yhteistyön tärkeys.....	20
5.1.2 Varhaiskasvatukseen tutustuminen.....	21
5.1.3 Vuorovaikutus ja huoltajan arvostus.....	22
5.1.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.....	22
5.1.5 Erityisopettajan kanssa tehtävä yhteistyö.....	23
5.1.6 Monikulttuuristen perheiden kanssa tehtävä yhteistyö	23
5.2 Huoltajien osallisuus kuntakohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.....	24
5.2.1 Huoltajan toiveet ja näkemykset.....	24
5.2.2 Vaikuttaminen lapsen varhaiskasvatukseen.....	24
5.2.3 Viestintä ja tiedottaminen.....	25
5.2.4 Huoltajien verkostoituminen.....	25
5.2.5 Arviointi ja kehittäminen.....	26
6 POHDINTA.....	28
6.1 Johtopäätökset ja tulosten tarkastelu.....	28
6.2 Tutkimuksen arviointi ja luotettavuus.....	32
6.3 Jatkotutkimusaiheet ja tutkimuksen käytettävyys.....	33
7 LÄHDELUETTELO.....	34
LIITE.....	38

1 JOHDANTO

Kodin ja varhaiskasvatuksen välinen kasvatusyhteistyö on Alasuutarin (2022) mukaan Suomessa tasavertaista ja nähdään huoltajien kasvatustyötä tukevana tekijänä. Hänen mukaansa tasavertainen kasvatusyhteistyö arvostaa sekä huoltajan että varhaiskasvatuksen henkilöstön asiantuntijuutta. Kasvatusyhteistyö pitää sisällään myös huoltajien osallisuuden, joka toteutuessaan vahvistaa niin huoltajien ja lapsen kuin varhaiskasvatuksen henkilöstönkin hyvinvointia (Heinonen ym. 2016). Kodin ja varhaiskasvatuksen välisestä yhteistyöstä on määritelty valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022) ja myös paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Alasuutari (2022) kirjoittaa myös huoltajien vaikuttamisen mahdollisuuksista, tätä pyritään hänen mukaansa Suomessa vahvistamaan. Huoltajien mahdollisuus vaikuttaa on osa huoltajien osallisuutta ja kunnat tarjoavatkin tähän loistavan mahdollisuuden osallistamalla huoltajat jo paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisen hetkellä. Mitä kasvatusyhteistyö on ja mitä osallisuuden mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa on huoltajille? Tämä tutkielma avaa näitä käsitteitä käytäntöön.

Kasvatusyhteistyön ollessa Heinosen ym. (2016) mukaan huoltajan ja varhaiskasvatuksen välistä jaettua asiantuntijuutta ja vastuuta lapsen kehityksestä ja oppimisesta, on sillä merkittävä rooli niin huoltajien, henkilöstön kuin lastenkin hyvinvoinnille. Kasvatusyhteistyön ja huoltajien osallisuuden alkaessa kirjoittajien mukaan aloituskeskustelusta ja tutustumiskäynneistä varhaiskasvatukseen, on niiden sujumisella iso merkitys. Tässä vaiheessa avoin ja luottavainen ilmapiiri auttaa luomaan hyvät ja kestävät suhteet niin lapseen kuin huoltajan ja varhaiskasvatuksen välille. Onnistunut tutustumisjakso myös edistää huoltajan sitoutumista kasvatusyhteistyöhön (Ahonen ja Roos 2021).

Heinosen ym. (2016) mukaan iso osa kasvatusyhteistyötä on myös huoltajien osallisuus. Kirjoittajien mukaan toimiva osallisuuskulttuuri arvostaa yhteistyötä vanhempien kanssa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi ja edistää lapsen edun toteutumista ja turvallisuuden tunnetta. Purola ja Kuusisto (2021) kirjoittavat, että osallisuuden kautta huoltajat pääsevät lähemmäs lapsensa varhaiskasvatusmaailmaa. Huoltajien osallisuudelle on varhaiskasvatuksessa lukuisia mahdollisuuksia. Huomioiden huoltajien halu ja valmius, kuinka paljon kukin haluaa

olla osallisena, löytyy osallisuuden portailta jokaiselle jokin mahdollisuus mielipiteiden esille tuomisesta, huoltajien verkostoitumisen, erilaisten tapahtumien, arvioinnin ja kehittämisen kautta aina huoltajan mahdollisuuteen olla mukana lapsen varhaiskasvatuspäivässä.

Huoltajien osallisuudesta on määritelty myös varhaiskasvatuslaissa (2018/540, §20). Sen mukaan vanhemmilla on oikeus vaikuttaa varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin ja tähän on myös järjestettävä säännöllisesti mahdollisuus. Lisäksi laissa on säädetty valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, jossa on määrätty muun muassa varhaiskasvatuksen järjestäjän ja huoltajien välisestä yhteistyöstä. Varhaiskasvatuslaissa määritellään myös paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista, jotka ovat kuntien, kuntayhtymien tai yksityisten palveluntuottajien valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan perusteisiin pohjautuvia paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmia.

Tämä laadullinen tutkielmani pohjautuukin kuntakohtaisiin, paikallisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin. Mitä niissä on määritelty huoltajien kanssa tehtävästä kasvatusyhteistyöstä ja millaisia mahdollisuuksia niissä on huoltajien osallisuudelle? Teoriaosuudessa perehdyn siihen, mitä on kasvatusyhteistyö ja mitä huoltajien osallisuudella tarkoitetaan? Kuntavasut olen käynyt läpi aineistolähtöisen temaattisen analyysin avulla. Analyysin myötä olen koonnut kasvatusyhteistyön ja huoltajien osallisuuden teemat taulukoihin (taulukot 2 ja 3, liitteenä) ja avannut niitä tarkemmin myös luvussa 5.

Tutkittava aihe on ajankohtainen, sillä koronapandemian (covid-19) asettamat rajoitukset parin viime vuoden aikana ovat tuoneet omat haasteensa huoltajien ja varhaiskasvatuksen väliselle yhteistyölle ja rajanneet näin myös huoltajien osallisuuden toteutumista. Tämän tutkimuksen myötä kasvatusyhteistyön muodot ja huoltajien osallisuuden toteuttamisen mahdollisuudet tulevat tutuiksi.

2 VARHAISKASVATUS JA SITÄ OHJAAVAT ASIAKIRJAT

Varhaiskasvatusta voivat Suomessa järjestää niin kunnat kuin yksityisetkin palveluntuottajat. Sen tarkoitus on olla lapsen edun mukaista laadukasta hoitoa, kasvatusta ja opetusta, jossa lapsilla on mahdollisuus kasvaa ja kehittyä tasavertaisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Varhaiskasvatusta ohjaa niin varhaiskasvatustalaki kuin myös valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Näissä asiakirjoissa, joita jokaisen varhaiskasvatusta tarjoavan tahon on toiminnassaan noudatettava, määritellään tarkemmin varhaiskasvatuksen tehtävistä ja velvoitteista sekä esimerkiksi huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä.

2.1 Mitä on varhaiskasvatus?

Heinonen ym. (2016) kirjoittavat varhaiskasvatuksen olevan tavoitteellista ja pedagogista toimintaa, jossa lapsella on oikeus saada hyvää hoitoa, kasvatusta ja opetusta. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on Opetushallituksen (2023) mukaan tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjäytymistä ja tukea huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän työssäkäyntinsä tai opiskelunsa. Lisäksi varhaiskasvatus vahvistaa lasten osallisuutta ja toimijuutta yhteiskunnassa. Varhaiskasvatuksen toimintamuotoja varhaiskasvatustalain (540/2018, §1) mukaan ovat päiväkodissa järjestettävä päiväkotitoiminta, perhepäiväkodissa järjestettävä perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta jota voidaan järjestää siihen soveltuvassa paikassa. Heinosen ym. (2016, s. 34) mukaan lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen päättävät lapsen huoltajat. Varhaiskasvatustalain (540/2018 §5) mukaan kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta kunnassa esiintyvän tarpeen mukaisesti joko omana palvelunaan tai hankkimalla palvelun toiselta palveluntuottajalta, kuten yksityiset päiväkodit. Heinosen ym. (2016, s. 33) mukaan kunnan on varhaiskasvatusta suunnitellessa ja järjestäessä huomioitava lapsen etu ja lapsen oikeudet, näiden toteutumisen arviointiin kunta voi käyttää lapsivaikutusten arviointia.

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2023) mukaan varhaiskasvatusta ohjaavat lain lisäksi valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja siihen pohjautuvat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Opetushallituksen (2022) laatima uusien varhaiskasvatussuunnitelman perusteet astui voimaan maaliskuun alussa 2022. Lisäksi kuntien tai yksityisten palveluntuottajien paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat astuivat voimaan elokuussa 2022.

2.2 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallitus (2022) on laatinut varhaiskasvatuslakiin (540/2018) pohjautuen valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joka astui voimaan 1.3.2022. Varhaiskasvatuslain (540/2018, §21) mukaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden on tarkoitus yhdenvertaistaa varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Parrilan ja Fonsénin (2017) mukaan valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelee lakia tarkentaen varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteista, tavoitteista ja arvopohjasta. Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään muun muassa varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lapsen huoltajan kanssa tehtävästä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaa kaikkia varhaiskasvatuspalvelujen järjestäjiä velvoittavana asiakirjana ja siihen pohjautuvat myös paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat (Parrila & Fonsén 2017, s. 63).

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee laatia valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta oma paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, joka on velvoittava asiakirja ja jota järjestäjän on kehitettävä ja arvioitava säännöllisesti (Opetushallitus 2022). Parrilan ja Fonsénin (2017, s. 75) mukaan paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voi olla kunnan, yksityisen palveluntuottajan, yksikön, tai kuntarajat ylittävä suunnitelma. Lisäksi se kuvaa ja tukee kunnan tai muun palveluntarjoajan varhaiskasvatusta tarkemmin huomioiden paikalliset erityispiirteet, pedagogiset painotukset ja lasten tarpeet täydentäen samalla valtakunnallisia tavoitteita ja sisältöjä. Toiminnassa on kirjoittajien mukaan paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi huomioitava ja noudatettava

lakia ja asetuksia sekä valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä. Heinosen ym. (2016, s. 72) mukaan paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään muun muassa huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja huoltajat sekä lapset on osallistettava mukaan varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, kehittämiseen ja arviointiin. Kirjoittajien mukaan tämä lisää huoltajien tietämystä varhaiskasvatuksen toimintakulttuurista ja kasvattaa yhteisöllisyyttä.

3 KASVATUSYHTEISTYÖ JA HUOLTAJIEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

Kasvatusyhteistyö mahdollistaa kodin ja varhaiskasvatuksen välisen asiantuntijuuden jakamisen arjessa ja tuo lapselle turvallisuuden tunnetta. Kun huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välinen yhteistyö on avointa ja luottamuksellista, on myös lapsella hyvä ja turvallinen olo. Lisäksi osana kasvatusyhteistyötä varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee mahdollistaa huoltajalle mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen kehittämiseen ja arviointiin sekä lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen, eli olla osallisena lapsensa varhaiskasvatuksessa. Tämä mahdollistuu erilaisten yhteistyömuotojen kautta ja tarjoamalla huoltajille mahdollisuus olla mukana kehittämis- ja arviointiprosesseissa sekä kyselyiden kautta. Huoltajan mukana olo lapsen varhaiskasvatuspäivässä on myös yksi keino heidän osallisuuden toteutumiselle.

3.1 Kasvatusyhteistyö lapsen edun ja hyvinvoinnin edistäjänä

Poikosen ja Lehtipään (2009) mukaan huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön väliseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön liitetään useita eri käsitteitä joita on eri aikakausina kuvattu erilaisin termein. Yksi tällainen on kasvatuskumppanuus -käsite, joka on viimeisinä vuosina muuttanut muotoaan kasvatusyhteistyöksi pitäen kuitenkin sisällään samat määritelmät kuin kasvatuskumppanuus. Tässä tutkielmassa käytänkin kasvatusyhteistyö -käsitettä, vaikka useassa lähteessä puhutaankin kasvatuskumppanuudesta.

Heinosen ym. (2016, s. 225) mukaan kasvatusyhteistyö on osa kodin ja varhaiskasvatuksen jaettua kasvatustehtävää, se mahdollistaa varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien välisen vuorovaikutuksen. Määttä ja Rantala (2010, s. 130) kirjoittavat kasvatusyhteistyön olevan tietoista huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välistä yhteistyötä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Heidän mukaansa huoltajat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö ovat tasavertaisia, mutta erilaisia asiantuntijoita lapseen liittyvissä asioissa. Rousen ja O'Brienin (2017) tutkimuksen mukaan kasvatusyhteistyö on osa jaettua asiantuntijuutta lapsen asioissa. Heidän haastattelemansa opettajan mukaan opettajan asiantuntijuus keskittyy lapsen

kehitykseen ja lapseen oppijana. Huoltajat taas ovat laajempia asiantuntijoita oman lapsensa asioissa, he tietävät yksityiskohtaisemmin lapsen tarpeet ja toiveet sekä tuntevat lapsen kasvun ja kehityksen edistymisen ja mahdolliset haasteet. Näin ollen kasvatusyhteistyön näkökulmasta huoltajan asiantuntijuus on avainroolissa ja henkilöstön kunnioitus ja arvostus huoltajaa kohtaan tärkeää (Laaksonen 2022, s. 32; Määttä ja Rantala 2010, s. 130). Rousen ja O'Brienin (2017) tutkimuksessaan haastatteleman opettajan mukaan toimiva kasvatusyhteistyö on lapsen edun mukaista ja auttaa lasta tuntemaan olonsa turvalliseksi. Tärkeässä roolissa on myös varhaiskasvatuksen henkilöstön luottamus huoltajia kohtaan ja avoimuus lapseen liittyvissä asioissa toimivan kasvatusyhteistyön takaamiseksi. Lisäksi avoimuus helpottaa haasteiden ja erilaisten pulmien esille tuomista päivittäisissä kohtaamisissa, jotka usein ovat huoltajille merkityksellisimpiä kuin kaksi kertaa vuodessa pidettävät varhaiskasvatuskeskustelut (Heinonen ym. 2016, s. 226; Laaksonen 2022, s. 21). Ahosen ja Roosin (2021) mukaan huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välinen avoin ja tasavertainen yhteistyö on suoraan yhteydessä lapsen hyvinvointiin ja oppimiseen. Purolan ja Kuusiston (2021) tutkimuksessa nousi esiin huoltajien ja henkilöstön välisen yhteistyön merkitys luottamuksen rakentumiselle. Tutkimuksen mukaan onnistuneet ja avoimet, vastavuoroiset keskustelut vahvistivat huoltajien ja henkilöstön välistä luottamusta ja lisäsivät huoltajien osallisuutta ja mukana oloa varhaiskasvatuksen toiminnoissa.

Heinonen ym. (2016, s. 226) kirjoittavat kasvatusyhteistyön huoltajien ja päiväkodin välillä alkavan tutustumiskäynneistä ja aloituskeskusteluista. Tässä vaiheessa on iso merkitys sillä, kuinka lapsi ja huoltajat otetaan vastaan ja kuinka tutustuminen sujuu. Ahosen ja Roosin (2021) mukaan huoltajalla on aloituskeskusteluissa mahdollisuus tuoda esiin tärkeää tietoa lapsen vahvuuksista, toiveista, tarpeista ja mielenkiinnon kohteista. Tässä vaiheessa on hyvä huomioida lapsen yksilölliset tarpeet tutustumiseen liittyen ja sopia miten tutustumiskäynnit lapsen kanssa toteutetaan. Tutustumisvaiheen tulisi olla lapsen kannalta riittävän pitkä, jotta lapsi ehtii sopeutua uuteen ympäristöön. Lisäksi riittävän pitkä tutustumisjakso helpottaa huoltajien sitoutumista yhteistyöhön. Laaksonen (2022) mukaan tutustumisen ja aloituskeskustelujen jälkeen päivittäiset kohtaamiset ja kuulumisten vaihdot ovat tärkeitä luottamuksen ja toimivan kasvatusyhteistyön rakentamiseksi. Tämä ilmenee

myös Purolan ja Kuusiston (2021) tutkimuksesta, jonka mukaan huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välinen luottamus rakentuu yhteisten keskusteluiden, tilaisuuksien ja vastuunjaon kautta. Laaksosen (2022) mukaan luottamuksesta kertoo myös se, kuinka avoimesti huoltajat kertovat varhaiskasvatuksen henkilöstölle lapsen kotonaan esiin tuomista päiväkotipäivän tapahtumista, huolista ja harmeista. Tällä huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välisellä avoimella ja luottamuksellisella kasvatusyhteistyöllä on iso merkitys myös lapsen käsitykselle varhaiskasvatuksesta. Poikonen ja Lehtipää (2009, s. 81) kirjoittavat sujuvan kasvatusyhteistyön edellyttävän huoltajilta ja varhaiskasvatuksen henkilöstöltä myös sitoutuneisuutta ja halua pitää toisensa ajan tasalla lapsen asioista. Lisäksi on tärkeää kuunnella myös lasta; mitä hän kertoo päivästä ja tuntemuksistaan? Lapsen kuulluksi tuleminen on Heinosen ym. (2016, s. 226) mukaan tärkeää jotta lapsen etu tulee huomioiduksi.

3.2 Osallisuus osana osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia

Männistön ym. (2017) mukaan osallisuuden käsite on tullut Suomessa keskusteluihin 1970-luvun lopulla, jolloin kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin alettiin kiinnittää enemmän huomiota muun muassa lakiuudistusten ja erilaisten hankkeiden kautta. Lisäksi Rautiainen ym. (2017, s. 15) kirjoittavat osallisuuden vahvistuneen uudelleen 1990-luvulla niin lasten oikeuksien kuin ihmisoikeuksien julistusten myötä ja näin jokaisen oikeus kuulua johonkin yhteisöön sekä vaikuttaa on korostunut. Nivalan ja Ryytäsen (2013) mukaan osallisuus on käsitteenä varsin monitulkintainen eikä sille ole yksiselitteistä määritelmää. Tämä johtuu osittain siitä, että osallisuus -käsitteelle ei löydy suoraa vastinetta muista kielistä. Esimerkiksi englannin kielen termi *participation* tarkoittaa sekä osallisuutta että osallistumista, ja nämä termit taas tarkoittavat suomenkielessä eri asioita. Kuitenkin toteutuakseen osallisuus tarvitsee osallistumista ja mahdollisuuden vaikuttaa. Männistö ym. (2017, s. 93) kirjoittavatkin osallisuuden olevan osa yhteiskunnallista kansalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Heidän mukaansa osallisuus edellyttää myös sitoutumista ja vastuuta yhteisestä toiminnasta.

Osallisuus yhdistetään usein kasvatusinstituutioiden, kuten varhaiskasvatuksen ja koulun toimintaan, lisäksi se toteutuu myös erilaisissa yhteisöissä, kuten esimerkiksi perhe, kaveripiiri, työyhteisö, kunta ja yhteiskunta (Männistö ym. 2017; Rautiainen ym. 2017). Toteutuakseen osallisuus vaatii ihmisen mahdollisuutta kuulua johonkin, toimimista osana yhteisöä ja kokemusta yhteisöön kuulumisesta. Lisäksi osallisuus kuvaa ihmisen ja yhteisön tai yhteiskunnan välistä suhdetta ja vuorovaikutusta ja sen vastakohtia ovat muun muassa osattomuus ja syrjäytyminen (Heinonen ym. 2016; Nivala ja Ryytänen 2013). Nivalan ja Ryytänen (2013) mukaan osallisuutta voidaankin tarkastella myös sen vastakohtien kautta (taulukko 1).

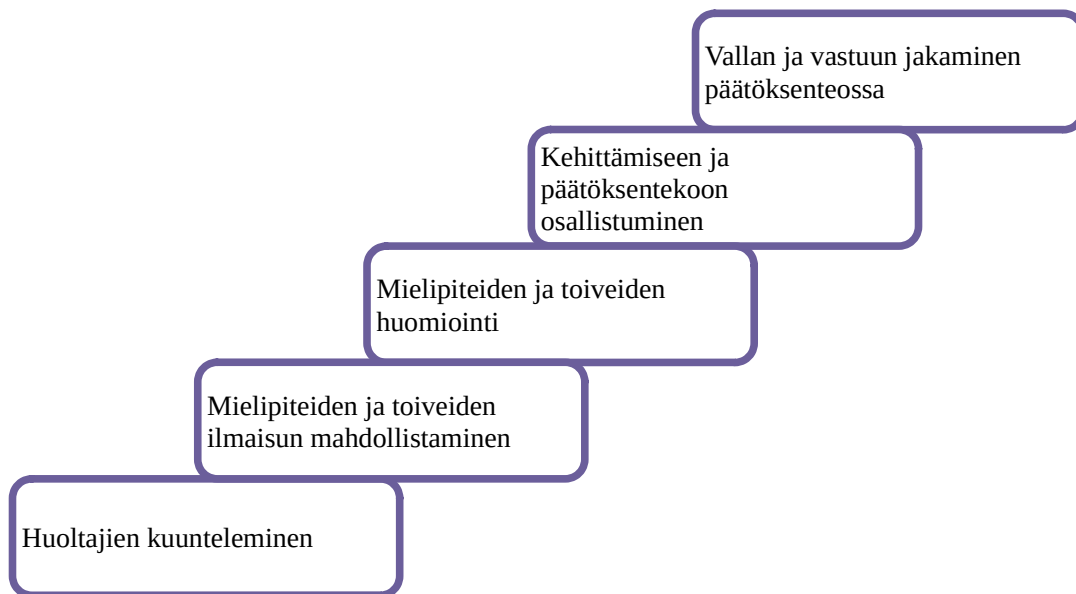
Taulukko 1. Osallisuuden vastakohtat Nivalan ja Ryytänen (2013) mukaan.

OSALLISUUS	VASTAKOHTA
<ul style="list-style-type: none"> • Aktiivisuus • Osallistuminen 	Passiivisuus
<ul style="list-style-type: none"> • Kiinnostuneisuus • Halu vaikuttaa 	Välinpitämättömyys
<ul style="list-style-type: none"> • Osansa saaminen yhteiskunnan resursseista 	Osattomuus
<ul style="list-style-type: none"> • Kuuluminen johonkin 	Syrjäytyminen
<ul style="list-style-type: none"> • Yhteys itseensä ja yhteiskuntaan 	Vieraantumisen

Nivalan ja Ryytänen (2013) tarkastelemien vastakohtien myötä osallisuus (*participation*) voidaan nähdä vahvasti kokemuksellisena tunteena muun muassa yhteisöön kuulumisesta. Heidän mukaansa osallisuuden käsite tarvitsee rinnalleen myös sosiaalista sitoutumista (*social engagement*) ja inklusiota (*inclusion*).

Nivala ja Ryytänen (2013) kertovat osallisuutta jäsenettävän usein erilaisilla portailla (kuvio 1) tai taulukoilla. Heidän mukaansa osallisuuden voidaan nähdä toteutuvan sitä vahvempana, mitä ylempäs portaikolla nousee. Kuitenkaan ylimmän tason ei tule olla se, joka pitää saavuttaa, vaan osallisuuden taso riippuu tilanteesta, olosuhteista ja jokaisen osallistujan omasta halusta ja tarpeista, miten paljon haluaa olla osallisena ja vaikuttaa.

Kuvio 1. Huoltajien osallisuuden portaat, mukaeltu Shierin (2001, s. 111) osallisuuden tasoista.

3.3 Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksessa

Parrila ja Fonsén (2017, s. 108) kirjoittavat avoimen keskustelun ja tiedon välittämisen olevan huoltajien osallisuuden perusta. Heidän mukaansa huoltajien tulee saada riittävästi tietoa varhaiskasvatuksen toiminnasta ja tavoitteista sekä arjesta. Vanhempainliiton (2023) mukaan osallisuus on vuorovaikutusta jossa ammattilaisten pedagoginen osaaminen ja huoltajien asiantuntijuus oman lapsensa asioissa on keskeisessä roolissa. Heinonen ym. (2016, s. 229-230) kirjoittavat huoltajien osallisuuden olevan merkittävä yhteistyön ja vaikuttamisen työväline joka mahdollistuu avoimessa ja kannustavassa ilmapiirissä. Kirjoittajien mukaan toimiva osallisuuskulttuuri myös arvostaa yhteistyötä huoltajien kanssa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kirjoittajien mukaan huoltajien osallisuudella on merkittävä rooli niin lasten kuin henkilöstönkin hyvinvoinnille. Lisäksi Purolan ja Kuusiston (2021) mukaan huoltajat oppivat osallisuuden kautta tuntemaan lapsensa varhaiskasvatusmaailmaa.

Vennisen ja Purolan (2013) mukaan toteutuessaan huoltajien osallisuus parantaa varhaiskasvatuksen laatua. Lisäksi he kirjoittavat että huoltajilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen ja huoltajia tulee kuunnella. Myös

varhaiskasvatustalain (2018/540) pykälässä 20 on määritelty huoltajien osallisuudesta. Sen mukaan huoltajilla on oikeus vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin ja varhaiskasvatuksen toimipaikan on myös järjestettävä tähän mahdollisuus säännöllisesti. Huoltajat pääsevät näin osallisiksi kasvatuskentän keskustelua ja päätöksentekoa (Hujala ym. 2020, s. 321-322). Heinosen ym. (2016, s. 230-231) mukaan huoltajien mahdollisuus vaikuttaa varhaiskasvatuksen arkeen lisääkin yhteisöllisyyttä ja huoltajien aktiivisuutta sekä tietoisuutta varhaiskasvatuksen arjesta. Lisäksi kuntakohtaiset, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat, jonka laatimiseen niin huoltajat kuin lapsetkin tulee ottaa mukaan, ovat avainroolissa huoltajien osallisuuden toteutumisessa. Tämän kautta huoltajien tietämys varhaiskasvatuksen toimintakulttuurista kasvaa ja kun huoltajat osallistetaan jo varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen hetkellä, tulee heidän osallisuudestaan luontevampi osa varhaiskasvatuksen arkea.

Osallisuuden esteet. Heinosen ym. (2016, s. 230) mukaan huoltajien osallisuuden esteitä ovat tietämättömyys, kiire ja asenteet. Siksi huoltajille tulisikin tarjota erilaisia vaikuttamisen ja yhteistyön mahdollisuuksia sekä mahdollistaa heidän oikeuttaan olla osa lapsen varhaiskasvatuspäivää ja verkostoitua muiden huoltajien kanssa. Kirjoittajien mukaan huoltajien osallisuuden ollessa osa varhaiskasvatuksen toimintaa, kiire ja tietämättömyys eivät olisi esteenä sen toteutumiselle.

Osallisuuden toteutumisen arviointi. Koivunen ja Lehtinen (2016, s. 115) kirjoittavat arvioinnin tärkeydestä huoltajien osallisuuden toteutumisessa. Heidän mukaansa päiväkodin henkilöstön on hyvä arvioida, toteutuuko huoltajien osallisuus ja miten se toteutuu? Onko sitä riittävästi, kuunnellaanko huoltajia riittävästi? Arvioinnissa on myös hyvä huomioda huoltajien erilaisuus sen suhteen, kuinka paljon he haluavat vaikuttaa ja olla osallisina lapsensa varhaiskasvatuksessa. Toiset haluavat olla enemmän mukana vaikuttamassa lapsensa päivään, toiset vähemmän. On siis kunnioitettava huoltajia ja annettava heidän itse valita, kuinka paljon he haluavat olla osallisina päiväkodin toiminnassa.

3.4 Huoltajat mukana varhaiskasvatuksen arvioinnissa

Hujalan ym. (2020, s. 322) mukaan huoltajat saavat arviointiin osallistumisen myötä mahdollisuuden vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. Lisäksi se on keskeinen osa

kasvatusyhteistyötä ja vahvistaa huoltajien osallisuutta. Parrilan ja Fonsénin (2017) mukaan varhaiskasvatuksen arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumista ja toimia työvälinenä varhaiskasvatuksen kehittämässä. Suunnitteluun ja arviointiin osallistuminen on kirjoittajien mukaan mahdollistettava myös lapsille ja heidän huoltajilleen. Tähän velvoittaa myös varhaiskasvatuslaki (540/2018, §20), ”Lapsille ja heidän vanhemmilleen tai muille huoltajilleen on toimipaikassa järjestettävä säännöllisesti mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin”. Lisäksi lain §24 mukaan arviointitulokset on myös julkaistava. Arvioinnin myötä niin päättäjät, varhaiskasvatuksen henkilöstö kuin huoltajatkin saavat ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta.

Parrila ja Fonsén (2017, s. 109) kertovat huoltajien arvioinnin olevan usein päivittäistä, mutta sitä voidaan tarkastella myös systemaattisesti esimerkiksi huoltajille suunnatuilla kyselyillä. Kirjoittajien mukaan päivittäinen huoltajien antama arviointi on usein suullista ja se tapahtuu lapsen tuonti- ja hakutilanteissa liittyen yleensä arkisiin asioihin, kuten perushoittoon, lapsen vaatetukseen, kaverisuhteisiin, kehitykseen ja käyttäytymiseen tai yleiseen ilmapiiriin. Tällaiset päivittäiset palautteet, joita on hyvä myös dokumentoida, ovat tärkeä osa arviointia. Lisäksi dokumentoinnin myötä huoltajille välittyy kuva että heitä kuunnellaan ja heidän antamallaan palautteella on merkitystä.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimukseni keskittyy huoltajien ja varhaiskasvatuksen väliseen kasvatusyhteistyöhön ja huoltajien osallisuuteen varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa on määritelty huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä, joka on osaltaan myös kasvatusyhteistyötä ja johon sisältyy myös huoltajien osallisuus. Tässä laadullisessa tutkimuksessa tarkastelen, mitä kuntien varhaiskasvatussuunnitelmat (myöhemmin kuntavasut/kunnan vasu) näistä kertovat. Tutkimuksen tulokset on koottu teemoiteltuihin taulukoihin (taulukot 2 ja 3, liitteenä) sekä niitä on avattu luvussa 5.

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä huoltajien kanssa tehtävästä kasvatusyhteistyöstä kerrotaan kuntavasuissa sekä miten huoltajien osallisuus näissä suunnitelmissa tulee esille. Tutkimusta lähestyttiin seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

1. Mitä huoltajien kanssa tehtävästä kasvatusyhteistyöstä kerrotaan kuntien varhaiskasvatussuunnitelmissa?
2. Miten huoltajien osallisuus näkyy kuntien varhaiskasvatussuunnitelmissa?

4.2 Tutkimuksen lähestymistapa

Tämän tutkimuksen pohjautuessa valmiiseen dokumenttiaineistoon, on tutkimusote laadullinen, eli kvalitatiivinen. Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 83) mukaan laadullinen tutkimus pohjautuu yleisimmin haastatteluihin, kyselyihin, havainnointiin tai erilaisiin dokumentteihin. Lisäksi laadullinen tutkimus keskittyy Ronkaisen ym. (2014) mukaan enemmänkin kirjoitettuun ja kielelliseen, puhuttuun aineistoon kun taas määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus on enemmänkin numeroita ja tilastoja. Lisäksi laadullinen tutkimustapa on hyvin tutkijakeskeinen, koska siinä tutkija itse tulkitsee ja analysoi aineistoa ja näin tutkimustulokset ovat hyvinkin riippuvaisia tutkijan tulkinnoista. Juhilan (2022b) mukaan laadullinen tutkimus on empiiristä, sen perustuessa erilaisiin aineistoihin ja niiden analyysiin.

Juhila (2022b) kirjoittaa myös deduktiivisesta ja induktiivisesta lähestymistavasta. Hänen mukaansa deduktiivinen tutkimus on teoriavetoinen ja induktiivinen tutkimus aineistolähtöinen. Näistä kahdesta induktiivisuus aineistolähtöisenä lähestymistapana sopii tähän tutkimukseen, koska aineistosta nousevat käsitteet ja tutkimustulokset ovat teoreettisen osuuden perusta. Eskola ja Suoranta (2008) kirjoittavat teoriaosuuden, joka käsittelee tutkimuksen keskeiset käsitteet, olevan olennainen osa kvalitatiivista tutkimusta. Heidän mukaansa tutkimus tarvitsee tuekseen teoriaa niin aineiston tarkastelussa kuin analysointivaiheessakin. Lisäksi teoreettiset luvut tuovat tutkimusraporttiin tutkimusaiheeseen liittyviä näkökulmia jolloin tutkimuksesta tulee osa tieteellistä kenttää.

4.3 Tutkimusaineisto ja sen keruu

Dokumenttipohjainen tutkimusaineisto koostui kuntien internet -sivuilta löytyvistä kuntavasuista, jotka on päivitetty vuoden 2022 valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta. Mukaan tutkimukseen valikoitui asukasluvuiltaan 14 erikokoista kuntaa eri puolilta Suomea sattumanvaraisesti. Näistä 14:sta suunnitelmasta yksi oli useamman kunnan yhteinen seudullinen varhaiskasvatussuunnitelma, jolloin tutkimuksessa oli mukana yhteensä 21 kuntaa.

Kuntavasut kerättiin kuntien internetsivuilta, joissa ne ovat julkisesti saatavilla. Suunnitelmissa oli selvästi nähtävillä kuntakohtaiset osuudet valtakunnallisen tekstin rinnalla ja 14 suunnitelmaa riitti antamaan riittävän kuvan tutkimustehtävästä. Tätä arvioitiin myös saturaation kautta kun Tuomen ja Sarajärvenkin (2018, s. 99) mainitsema kylläntyminen eli saturaatiopiste tuli vastaan, ja kuntien vasuista ei enää löytynyt tutkimuksen kannalta huomattavia eroavaisuuksia, vaan suunnitelmissa alkoi toistua samat asiat.

4.4 Aineiston analyysi

Tutkimusaineisto on analysoitu aineistolähtöisesti temaattisella analyysillä, joka sopii tähän tutkimukseen sen mahdollistaessa tutkimustehtävän mukaisten teemojen etsimisen aineistosta systemaattisesti. Eskola ja Suoranta (2008, s. 174) kirjoittavatkin

tematisoinnin olevan tutkimustehtävän mukaisten teemojen etsimistä aineistosta, eli aineiston pelkistämistä. Tässä tutkimuksessa poimin kuntavasuista huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja kasvatusyhteistyöstä kertovat maininnat sekä kohdat, jotka liittyivät huoltajien osallisuuteen ja koostin ne omaksi tiedostokseen, josta syntyi 46 sivun mittainen tekstitiedosto. Tässä vaiheessa huomattakoon, että aineistoon kertyi joiltakin osin paljon toistoa ja siksi aineistoa kertyi näin paljon. Pelkistämisen jälkeen järjestelin aineiston mind-map -käsitekarttojen avulla omiksi, tutkimustehtävän mukaisiksi kokonaisuuksiksi saaden tätä kautta poimittua aineistosta aihealueittain esiintyviä kohtia. Näin sain myös yhdistettyä usein toistuvat maininnat yhteen ja tiivistettyä aineistoa. Syntyi kolme eri käsitekarttaa otsikoilla yhteistyö, kasvatusyhteistyö ja osallisuus. Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 142) mukaan käsitekarttojen avulla aineistosta saadaan koottua selkeitä kokonaisuuksia ja teemoja, jolloin puhutaan teemoittelusta. Heidän mukaansa aineisto pilkotaan aihepiiriin mukaan, jotka tässä tutkimuksessa ovat huoltajien kanssa tehtävä kasvatusyhteistyö ja huoltajien osallisuus. Teemojen kokoamisen yhteydessä poimin aineistosta muutamia sitaatteja tuloslukujen yhteyteen, nämä havainnollistavat Juhilan (2022a) mukaan teemoiteltua aineistoa ja lisäävät myös tutkimuksen luotettavuutta. Ryhmittelin saamani tulokset tutkimustehtävän mukaisesti teemoittelun kautta kahteen eri taulukkoon (taulukot 2 ja 3, liitteenä) ja avaan niitä tuloslukuissa tarkemmin.

Analysoidessa huomasin, että kasvatusyhteistyöhön viittaavia mainintoja oli varsin monipuolisesti vuorovaikutuksesta ja huoltajan arvostuksesta erityisopettajan kanssa tapahtuvaan yhteistyöhön kuin myös monikulttuuristenkin perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyen. Varsinaista osallisuus -käsitettä taas käytettiin kuntavasuissa niukahkosti, joten käydessäni aineistoa läpi, poimin sieltä mukaan osallisuuteen viittaavia ja osallisuudesta jollain tavalla kertovia mainintoja, kuten huoltajan näkemysten ja mielipiteiden huomiointi tai huoltajan tiedonsaanti varhaiskasvatuksen arjesta (tutustumiset, vanhempainillat ym. tapahtumat). ”Vuositain järjestetään kaikissa yksiköissä vanhempainiltapäivä, joka on lapsia, huoltajia sekä yhteistyökumppaneita osallistava.” Lisäksi esiin tuli huoltajan mahdollisuus olla mukana varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja arvioinnissa. ”Huoltajilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin esim. vasukeskusteluissa ja päivittäisissä kohtaamisissa.”

4.5 Tutkimuseettiset huomiot

Tämän tutkimuksen aineiston koostuessa julkisista dokumenteista, jotka ovat saatavilla kuntien internet-sivuilla, ei aineiston hankintaan tarvittu lupia eikä tietosuojailmoituksia. Kuitenkin, vaikka tutkimuksessa käytetyt asiakirjat ovat julkisesti saatavilla, on tämän tutkimuksen tuloksista poistettu kuntien nimet, joten mukana olevia kuntia ei voi yksilöidä. Myös analyysivaiheessa koostetut dokumentit hävitettiin asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua. Tutkimuksen tekemistä on aineiston julkisuudesta huolimatta ohjannut hyvän tieteellisen käytännön periaatteet ja eettisyys aina aiheen valinnasta raportointiin. Aiheen valinta kuuluu Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 154)) mukaan tutkimuksen eettisyyden pohdintaan. Heidän mukaansa tutkimuksen tekijän tulee perustella tutkimuksensa aiheen valintaa. Tämän tutkimuksen tarkoitus on avata huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä ja huoltajien osallisuuden mahdollisuuksia, koska näiden toteutumista on viimeisen kahden (2020-2022) vuoden aikana rajoittanut maailmanlaajuinen koronapandemia (covid-19).

Vuoren (2022) mukaan hyviin tieteellisiin periaatteisiin kuuluu myös tutkijan huolellisuus ja tarkkuus tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Hänen mukaansa tutkijan tulee olla avoin ja huolellinen raportoidessaan tutkimuksen tuloksia ja perusteltava tekemänsä valinnat. Huolellisuus ja avoimuus on olleet tämän tutkimuksen lähtökohta ja tutkimuksen tulokset on pyritty raportoimaan tarkasti ja totuudenmukaisesti. Huolellisuuteen ja avoimuuteen kuuluu myös asianmukainen viittaaminen käytettyihin lähteisiin, kuten kirjallisuus, tieteelliset artikkelit tai aiemmat tutkimukset (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012). Lähdeviittaukset ja lähdeluettelon olen tarkastanut huolellisesti ja useaan kertaan, jotta kaikki lähteet, joihin tekstissä on viitattu, löytyvät varmasti myös lähdeluettelosta oikein merkittyinä. Lähteiden käyttöön ja valintaan kuuluu Hirsjärven ym. (2013) mukaan myös lähdekritiikki, tutkijan on huolehdittava että lähdeaineisto ei ole liian vanhaa ja lähteet ovat muutenkin oman tutkimuksen kannalta olennaisia. Tässä tutkimuksessa olen käyttänyt pääosin alle 10 vuotta vanhoja lähteitä, joskin joukossa on myös muutama hiukan vanhempi lähde, niiden ollessa tutkimuksen kannalta relevantteja edelleen.

Tutkimuksen eettisyyteen kuuluu Vuoren (2022) mukaan myös uuden tutkimustiedon tuottaminen ja tutkimuksen hyödyllisyys. Tämän tutkimuksen on tarkoitus tuoda tietoa yhteistyön muodoista huoltajien ja varhaiskasvatuksen välillä ja

huoltajien osallisuudesta varhaiskasvatuksessa; mitä yhteistyöstä kerrotaan kuntavasuissa ja millaisia osallisuuden mahdollisuuksia ne pitävät sisällään?

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuskysymysten kautta etsin kuntavasuista vastausta huoltajien kanssa tehtävään kasvatusyhteistyöhön ja huoltajien osallisuuteen. Mitä niistä on suunnitelmissa kerrottu ja millaisia yhteistyön muotoja ja osallisuuden mahdollisuuksia suunnitelmissa on? Vastaukset olen koonnut tähän lukuun ja taulukoihin 2 ja 3 (liitteenä) teemoittelun kautta.

5.1 Huoltajien kanssa tehtävä kasvatusyhteistyö

Tutkimieni kuntavasujen mukaan kasvatusyhteistyö huoltajan ja varhaiskasvatuksen välillä alkaa huoltajan yhteydenotosta varhaiskasvatukseen ja tutustumiskäynneistä sekä aloituskeskusteluista. ”Yhteistyö alkaa varhaiskasvatukseen siirryttäessä hoitopaikkaan tutustumisella.” Yhdessä suunnitelmassa mainittiin myös työntekijän käyvän lapsen kotona tutustumiskäynnillä. Tämä on suunnitelman mukaan osa kunnan Hyvä alku - prosessia, jossa henkilöstö ja perhe tulee toisilleen tutuksi jo tutustumisvaiheessa. ”Hyvä alku -toimintamallin avulla sovitaan käytännöistä varhaiskasvatuksen aloittamiseksi, sekä luodaan pohjaa luottamukselliselle yhteistyölle lapsen huoltajien kanssa.” Näissä kohtaamisissa huoltaja saa kertoa lapsensa kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä asioista varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Suunnitelmassa mainittiin myös huoltajien osallisuuden lapsen varhaiskasvatukseen alkavan tutustumisesta. Myös päivittäiset kohtaamiset arjessa ja lasta koskevien kuulumisten vaihto tuli kuntavasuissa esiin tärkeänä osana huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Huoltajien kanssa toteutettava kasvatusyhteistyö on kuntavasuista nousseiden teemojen (ks. taulukko 2, liitteenä) mukaan monimuotoista ja myös tärkeä osa huoltajien osallisuutta. ”Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseen.”

5.1.1 Yhteistyön tärkeys

Suunnitelmissa yhteistyöhön liittyvinä tekijöinä kerrottiin avoimesta vuorovaikutuksesta ja sensitiivisyydestä, henkilöstön ja huoltajien havaintojen yhteisestä tarkastelusta ja lasten kotona kertomien huolien esiin tuomisesta

varhaiskasvatuspaikassa. ”Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.” Suunnitelmissa mainittiin henkilöstön kunnioittavan vanhemmuutta ja huoltajan asiantuntijuutta oman lapsensa vahvuuksista ja tavoista, levon ja unen tarpeesta sekä ruokailusta ja vaatetuksesta, nämä tulee suunnitelmien mukaan huomioida myös toiminnan suunnittelussa. ”Laadukkaan varhaiskasvatuksen perustana on toimiva yhteistyö huoltajien kanssa. Lapsen ja huoltajien toiveita ja tarpeita kuullaan ja otetaan huomioon päivittäisissä lapsen hyvinvointia koskevissa asioissa, kuten ruokailu, päivälepo, vaatetus.” Lisäksi kuntavasussa mainittiin jokaisen lapsen, huoltajan ja henkilöstön yhdenvertaisesta kohtelusta ja yhteisöstä jossa huoltajat, lapset ja henkilöstö oppivat toinen toisiltaan, nämä ovat osa kodin ja varhaiskasvatuksen välistä kasvatusyhteistyötä.

Yhdessä kuntavasussa mainittiin myös leikin jatkumon tärkeydestä, kertomalla huoltajalle lapsen päivittäisestä leikistä, edistetään näin leikin jatkumista kotona. ”Huoltajille kerrotaan päivittäin lapsen leikistä, näin edistetään leikkimisen tärkeyttä ja myös leikin jatkumista kotona.” Tiedonkulun ja kuulumisten vaihdon kannalta tärkeänä huomiona mainittiin myös niin kotona kuin varhaiskasvatuksessa tapahtuvista muutoksista tiedottaminen.

5.1.2 Varhaiskasvatukseen tutustuminen

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa, on huoltajilla mahdollisuus olla lapsen mukana tutustumiskäynnillä. Yhden kunnan vasussa mainittiin mahdollisuudesta käydä tutustumassa niin usein kuin perheelle on tarpeen. Varhaiskasvatuspaikkaan ja ryhmään tutustumisen lisäksi huoltajilla on mahdollista osallistua lapsensa ryhmän toimintaan ja olla mukana päivittäisissä toiminnoissa. ”Huoltajat ovat tervetulleita osallistumaan lapsen päivään sekä aloitusvaiheessa että muina aikoina. Tämä tuo lapsen läheisille varhaiskasvatuksen arkea tutummaksi.” Suunnitelmissa mainittiin myös huoltajan kanssa käytävistä aloituskeskusteluista lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa, keskustelussa huoltaja voi tuoda esiin lapsensa kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyviä asioita.

5.1.3 Vuorovaikutus ja huoltajan arvostus

Tutkimissani kuntavasuisissa huoltajien havaintoja lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista pidettiin arvokkaina ja henkilöstön ja huoltajien välistä luottamusta pidettiin tärkeinä. ”Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.” Suunnitelmissa nousi esiin huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä yhteinen käsitys lapsen vahvuuksista ja tuen tarpeista. Huoltajien arvostamisesta kertoi myös se, että huoltajaa kuullaan lasta koskevissa päätöksissä ja huoltajan havaintoja ja asiantuntijuutta oman lapsensa vahvuuksista ja tavoista kohtaan kunnioitetaan. ”Varhaiskasvatuksen henkilöstön kunnioitus vanhemmuutta ja oman lapsen tuntemista kohtaan on tärkeää.”

5.1.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Yhtenä isoimpana yhteistyön muotona suunnitelmissa kerrottiin lapsen varhaiskasvatussuunnitelman (myöhemmin lapsen vasu) laadinnasta yhdessä huoltajien kanssa. Suunnitelmissa mainittiin että huoltaja saa lapsen vasun luonnoksen tai keskustelun rungon etukäteen nähtäville ja hän voi täyttää yhdessä lapsen kanssa lapsen haastattelulomakkeen. ”Ennen vasu-keskustelua huoltajille kerrotaan, mitä keskustelussa on tarkoitus käydä läpi ja huoltajille voidaan antaa tulosteena vasu-keskustelun runko, jotta he voivat valmistautua keskusteluun.” Lapsen vasuun kirjataan yhteistyössä huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatukseen ja yhteistyöhön liittyviä asioita sekä pedagogiset tavoitteet ja mahdolliset tuen järjestämistä koskevat asiat. Suunnitelmien mukaan huoltajan havainnot lapsen vasua tehtäessä ovat tärkeitä ja lapsen vasun toteutumista arvioidaan vähintään kerran vuodessa huoltajan kanssa. Useammassa kuntavasussa mainittiin myös huoltajan mukanaolosta mahdollisissa siirtopalavereissa lapsen vaihtaessa ryhmää tai varhaiskasvatuspaikkaa.

5.1.5 Erityisopettajan kanssa tehtävä yhteistyö

Erityisopettajan kanssa tehtävästä yhteistyöstä kerrottiin kaikissa kuntavasuissa. Niissä mainittiin erityisopettajan olevan mukana monialaisessa yhteistyössä, tuen järjestämisessä ja tuen muotojen kertomisessa huoltajalle ja sopivan yhteistyössä huoltajan kanssa lapselle annettavasta tuesta ja sen muodoista. ”Huoltajalle kerrotaan tuen saamisen mahdollisuuksista ja tuen keskeisistä periaatteista sekä kuullaan huoltajien näkemyksiä asiasta. Huoltajan kanssa sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista.” Kuntavasuissa mainittiin myös erityisopettajan käyvän huoltajan kanssa ajantasaista keskustelua lapseen liittyvistä havainnoista. ”Yhteistyö huoltajien ja lapsen kanssa on tiivistä ja tuen toimivuutta arvioidaan useasti. Tukea suunniteltaessa huomioidaan lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet.” Suunnitelmien mukaan yhteistyö erityisopettajan ja huoltajien välillä korostuu kun lapsella on tehostetun tai erityisen tuen tarvetta. Näistä tehdään huoltajan kuulemisen jälkeen myös hallinnollinen päätös. ”Huoltajia kuullaan ennen hallintopäätöksen tekoa ja lapsen vasua hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä.”

5.1.6 Monikulttuuristen perheiden kanssa tehtävä yhteistyö

Erilaisten katsomus- ja kulttuuritaustojen huomioiminen näkyi kuntavasuissa mainintoina tulkkipalveluista, sekä perheen toiveiden kuuntelusta siitä, miten he haluavat katsomus- ja kulttuuritaustansa tulevan huomioiduksi varhaiskasvatuksessa. ”Perheiden kanssa käytetään tarvittaessa tulkkiä esimerkiksi varhaiskasvatuksen aloituskeskustelussa ja lapsen vasu-keskusteluissa.” Suunnitelmissa nousi esiin myös maininnat avoimuudesta ja henkilöstön kunnioituksen tärkeydestä monikulttuurisuutta ja erilaisia katsomustaustoja kohtaan. Lisäksi mainittiin henkilöstön perehtyvän perheiden kulttuureihin, historiaan ja elämäntapoihin sekä kielitaustaan. ”Avoimella keskusteluyhteydellä huomioimme perheiden rakenteet, kulttuurit ja arvot. Keskustelussa huoltajien kanssa saamme tietoa perheestä, huoltajien arvoista, kulttuurista ja mielipiteistä.” Myös huoltajien osallistaminen kutsumalla heitä kertomaan kulttuuristaan ja osallistumaan toimintaan tuli esille suunnitelmissa.

5.2 Huoltajien osallisuus kuntakohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa

Tutkimuksessani mukana olevat 14 kuntavasua olivat melko samansuuntaisia huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön ja huoltajien osallisuuden näkökulmasta. Suunnitelmista kävi ilmi, että huoltajien osallisuus on moniulotteista ja huoltajien osallistaminen varhaiskasvatuksen eri osa-alueilla nähdään tärkeänä ja siihen halutaan panostaa. Huoltajien osallisuus näkyi kuntavasuisissa laajasti ja monella eri osa-alueella. Seuraavissa alaluvuissa on avattu analyysiprosessissa nousseita teemoja (ks. taulukko 3, liitteenä) tarkemmin sekä sitä, mitä näistä on varhaiskasvatussuunnitelmissa kerrottu.

5.2.1 Huoltajan toiveet ja näkemykset

Huoltajien osallisuus näkyi kuntavasuisissa myös huomiona heidän näkemysten ja toiveiden sekä mielipiteiden kuuntelusta ja kunnioituksesta. ”Huoltajilta ja lapsilta saadaan tietoa arjessa heidän kokemuksistaan ja mielipiteistään.” Kuntavasujen mukaan huoltajia osallistetaan mukaan toimintasuunnitelmien toteuttamiseen ja arviointiin, varhaiskasvatuksen kehittämiseen sekä oppimisympäristöjen kehittämiseen ja arviointiin. ”Lasten ja huoltajien osallisuus korostuu johtamisalueiden ja yksiköiden toimintasuunnitelmien laadinnassa.” ”Varhaiskasvatussuunnitelmaa on tehty ja tehdään tunnetuksi lapsille ja huoltajille osallistavin ja toiminnallisoin tavoin.” Näissä korostui huoltajan osallisuus. Kuntavasuisissa mainittiin myös huoltajan kuulemisesta lasta koskevassa päätöksenteossa. Myös tarkempi pedagoginen suunnittelu ja oppimisympäristöjen suunnittelu pohjautuen huoltajien toiveisiin ja tarpeisiin sekä asiantuntijuuteen oman lapsensa asioissa tuli kuntavasuisissa esiin.

5.2.2 Vaikuttaminen lapsen varhaiskasvatukseen

Huoltajien vaikuttaminen lapsen varhaiskasvatukseen tuli suunnitelmissa esiin maininnoissa huoltajan suostumuksesta esimerkiksi lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen, suostumus moniammatilliseen yhteistyöhön, kuten erikoissairaanhoido, neuvola, terapeutit, lapsen osallistumisessa uskonnollisiin tilaisuuksiin ja lapsesta otettujen kuvien ja videoiden käyttö. ”Monialaista yhteistyötä

toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella.” ”Huoltajilta kysytään suostumus lapsen osallistumisesta uskonnollisiin tilaisuuksiin varhaiskasvatussopimusta tehtäessä.” Lapsen omien digitaalisten välineiden ja lelujen käyttöön tarvitaan myös huoltajan suostumus, tästä mainittiin yhdessä kuntavasussa. Myös huoltajan toiveiden kuuntelu ja huomioiminen sisarusten sijoittumisesta ryhmiin tuli esiin yhdessä kuntavasussa.

5.2.3 Viestintä ja tiedottaminen

Kuntien vasuissa mainittiin erilaisia viestinnän keinoja, kuten WhatsApp, wilma, muksunetti, viikko- ja kuukausikirjeet joilla avoin arjesta tiedottaminen huoltajien suuntaan tapahtuu. ”Päivittäinen yhteistyö, kuulumisten vaihto, viestit (esim. WhatsApp) ja erilaiset tiedotteet ovat tärkeitä vuorovaikutuksen välineitä huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä.” Tiedon jakaminen huoltajille toiminnan tavoitteista ja suunnittelusta, myös ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmien saattaminen huoltajien tietoon nousi esiin tärkeänä huoltajia osallistavana tekijänä. Suunnitelmissa nousi esiin myös toiminnan sisältöjen avaaminen ja pedagogisen toiminnan näkyväksi tekeminen huoltajille erilaisten blogien, videoiden, valokuvien ryhmäportfolioiden ja sosiaalisen median kautta, mainintojen mukaan huoltajat voivat katsoa näitä myös kotona yhdessä lapsen kanssa ja keskustella näin päivän tapahtumista. ”Blogitekstit kuvineen toimivat samalla toimintakertomuksena päiväkodin arjesta. Niiden kautta huoltajat pääsevät osallisiksi lastensa varhaiskasvatuspäivistä. Blogeja ja niiden sisältämiä kuvia voidaan katsoa myös lasten kanssa yhdessä niin päiväkodissa kuin kotona ja keskustella niistä lasten kanssa.” Näiden kautta mainittiin huoltajien myös pääsevän seuraamaan lasten oivaltamisen, oppimisen ja ilon hetkiä. Lisäksi kuntien vasuissa mainittiin huoltajien kohtaamisesta ja lapsen päivittäisten kuulumisten kertomisesta, tässä yhteydessä korostui avoin vuorovaikutus huoltajien ja henkilöstön välillä.

5.2.4 Huoltajien verkostoituminen

Kuntavasuisissa nousi esille myös erilaiset huoltajien vertaistukiryhmät ja vanhempaintoimikunnat. ”Vanhempaintoimikunnat toimivat huoltajien vertaisryhmänä ja tarjoavat mahdollisuuden yhteisölliseen suunnitteluun ja toimintaan.” Suunnitelmien

mukaan tällaiset ryhmät tukevat huoltajien verkostoitumista jonka mainittiin lisäksi yhden kunnan vasussa tukevan myös henkilöstön työtä. ”Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.” Lisäksi maininnat vanhempainilloista, erilaisista juhlista, talkoista ja teemapäivistä sekä tilaisuuksista joissa huoltaja voi olla mukana lapsensa ryhmän toiminnassa, kertoivat huoltajien osallisuuden tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Pedagogisen toiminnan näkyväksi tekeminen edellä mainittujen osallistavien tekijöiden avulla mainittiin useammassa suunnitelmassa.

5.2.5 Arviointi ja kehittäminen

Kuntavasuisissa mainittiin huoltajien mahdollisuudesta osallistua varhaiskasvatuksen yhteiseen suunnitteluun ja arviointiin sekä toimintakulttuurin ja kunnan varhaiskasvatussuunnitelman kehittämiseen. Huoltajien osallistuminen näihin mahdollistetaan suunnitelmien mukaan koulutusten ja erilaisten tilaisuuksien avulla ja mahdollistamalla huoltajien kuunteleminen myös lapsen vasu-keskustelun yhteydessä. ”Keväällä järjestetään myös huoltajille ja lapsille mahdollisuus arvioida kehittämisen kohteena ollutta asiaa erikseen sovittavalla tavalla, kuten sähköiset kyselyt tai toiminnalliset vanhempainillat.” Kuntavasuisissa mainittiin myös huoltajien mahdollisuus antaa palautetta päivittäisten kohtaamisten yhteydessä.

Kuntavasujen mukaan vuosittaiset asiakastyytyväisyyskyselyt antavat huoltajille mahdollisuuden antaa kehittämisehdotuksia, palautetta, osallistua tavoitteiden ja yhteistyön toimivuuden arviointiin ja tuoda esiin näkemyksiään oppimisympäristöistä. ”Huoltajat voivat ilmaista mielipiteitään ja kokemuksiaan oppimisympäristöstä esimerkiksi päivittäisten keskustelujen, vasu-keskusteluiden ja kyselyiden yhteydessä.” Huoltajilta saatu palaute ja kehittämisehdotukset ohjaavat suunnitelmien mukaan pedagogista suunnittelua ja käytänteiden yhteistyön toimivuuden ja toimintaympäristön arviointia. Huoltajia on suunnitelmien mukaan osallistettu myös kuntien vasujen laadinnassa kyselyiden, kehittämisehdotusten ja suunnitelman luonnoksen esillä olon ja kommentointimahdollisuuksien kautta. Kaikissa kuntavasuisissa mainittiin huoltajien mukana olo suunnitelman laadinnassa jollain tavalla. ”Huoltajille järjestetään mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin, suunnitteluun ja

kehittämiseen muun muassa asiakastyytyväisyyskyselyn sekä hoitajien tapaamisissa ja tilaisuuksissa toteutettujen arviointien avulla.”

6 POHDINTA

Tutkimuksessani oli tarkastelun kohteena huoltajien kanssa tehtävä kasvatusyhteistyö ja huoltajien osallisuus kuntavasuissa. Tarkoitukseni oli selvittää, mitä huoltajien kanssa tehtävästä kasvatusyhteistyöstä suunnitelmissa on kerrottu ja millaisia huoltajien osallisuuden mahdollisuuksia suunnitelmiin sisältyy. Temaattisen analyysin myötä kuntavasuista saatiin koostettua teemoitellut taulukot (taulukot 2 ja 3, liitteenä) tutkimuskysymysten mukaisesti huoltajien kanssa tehtävään kasvatusyhteistyöhön ja huoltajien osallisuuteen liittyen.

6.1 Johtopäätökset ja tulosten tarkastelu

Johtopäätökset. Kuntavasuista esiin nousseet teemat huoltajien kanssa tapahtuvan kasvatusyhteistyön ja huoltajien osallisuuden ääreltä olivat hyvin pitkälti linjassa aiheista tehtyjen tutkimusten ja teorian tiedon kanssa. Moniulotteisen kasvatusyhteistyön merkitys lapsen hyvinvointia ja turvallisuutta edistävänä tekijänä korostui lähes kaikissa suunnitelmissa. Myös kasvatusyhteistyöhön linkittyvään osallisuuteen liittyviä mainintoja suunnitelmissa oli varsin monipuolisesti, erityisesti erilaisten osallistumisen mahdollisuuksien kautta, vaikkakaan varsinaista osallisuus -käsitettä ei juurikaan ollut käytetty. Osallisuus -käsitteen puuttuessa kuntavasuista lähes kokonaan, on huoltajien osallisuuteen liittyvien mainintojen poiminta kuntavasuista osittain tutkimuksen tekijän omien tulkintojen varassa, pohjautuen kuitenkin teorian tietoon. Mikä sitten on osallisuutta? Osallisuus on osa kasvatusyhteistyötä ja osallisuutta ei voi olla ilman osallistumisen mahdollisuutta (Heinonen ym. 2016; Nivala ja Rynänen 2013), joten huoltajien osallisuudelle varhaiskasvatuksessa on kuntavasuun mukaan paljon eri mahdollisuuksia ja tasoja. Näin ollen jokaiselle huoltajalle on varhaiskasvatuksessa mahdollisuus tarjota juuri niin laaja osallistumisen ja osallisuuden taso kuin minkä huoltaja haluaa ja mihin huoltaja on valmis.

Kasvatusyhteistyö. Huoltajien kanssa tehtävästä kasvatusyhteistyöstä kerrottiin kuntien vasuissa varsin monipuolisesti. Kodin ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö nähtiin tärkeänä, huoltajaa kunnioittavana ja lapsen hyvinvointia tukevana tekijänä lapsen varhaiskasvatuksessa. Kasvatusyhteistyö tuli suunnitelmissa esiin varhaiskasvatuksen henkilöstönkin hyvinvointia tukevana vuorovaikutteisena

yhteistyönä ja asiantuntijuuden jakamisena. Kasvatusyhteistyöstä ja huoltajien asiantuntijuudesta lapsensa asioissa kirjoittavat myös Määttä ja Rantala (2010, s. 130). Heidän mukaansa kasvatusyhteistyö on kuulemista, kunnioitusta, dialogia ja luottamusta toista kohtaan jolloin henkilöstön tehtävä on kuunnella, tukea ja arvostaa huoltajia. Lisäksi kirjoittajat korostivat vuorovaikutuksen tärkeyttä ja tiivistä vuoropuhelua kodin ja varhaiskasvatuksen välillä. Tämä tuli esiin myös kuntien vasuissa, joissa toistui huoltajien arvostus ja kunnioitus sekä yhteistyön tärkeys. Kunnioittava vuorovaikutus ja huoltajien havainnot lapseensa liittyen sekä päivittäiset kuulumisten vaihdot toistuivat myös useammassa kuntavasussa. Myös Rouse ja O'Brien (2017) kertovat tutkimuksessaan perheiden tukemisesta ja kunnioituksesta heidän kasvatustyössään ja asiantuntijuuden jakamisesta. Heidän tutkimuksessaan haastatteleman opettajan mukaan yhteistyö on tärkeää ja se voidaan nähdä huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välisenä tiimityöskentelynä. Haastatellun opettajan mukaan toimiva ja johdonmukainen yhteistyö on lapsen edun mukaista ja edistää lapsen turvallisuuden tunnetta.

Kasvatusyhteistyön alkaessa varhaiskasvatukseen tutustumisesta ja aloituskeskusteluista, nähtiin tämä vaihe kuntien vasuissa tärkeänä, kuitenkin tähän liittyen vain yhdessä suunnitelmassa kerrottiin mahdollisuudesta tutustua varhaiskasvatuspaikkaan niin monta kertaa kuin perheelle on tarpeen. Lisäksi vain yhdessä kunnassa varhaiskasvatuksen työntekijän kerrottiin käyvän lapsen kotona pitämässä aloituskeskustelu. Heinonen ym. (2016, s. 226) kirjoittavat luottamuksen rakentuvan jo tutustumisvaiheessa joka on merkittävä vaihe varhaiskasvatuksen aloituksessa niin huoltajille kuin lapsellekin. Tutustumisvaiheessa huoltajat jakavat lapseen liittyvää tärkeää tietoa varhaiskasvatuksen työntekijälle ja huoltajilla on myös mahdollisuus nähdä varhaiskasvatuspaikan arkea sekä tutustua lapsen kanssa työskenteleviin aikuisiin. Tutustumisvaiheen tärkeys tulee esille myös Rutasen ja Laaksosen (2020) äitien luottamuksen rakentumiseen keskittyvässä tutkimuksessa, jonka mukaan äidit tarkkailivat tutustumiskäyntien yhteydessä niin lapsensa toimintaa uudessa tilanteessa kuin työntekijöidenkin toimintaa ja tapoja kohdata lapsi. Lisäksi äidit tarkkailivat myös päiväkodin arkea hoidon, kasvatuksen ja opetuksen tilanteissa. Tutkimuksen mukaan useampi tutustumiskäynti vahvisti äitien luottamusta varhaiskasvatuksen työntekijöitä kohtaan. Huoltajat olivatkin suunnitelmien mukaan

tervetulleita osallistumaan lapsensa varhaiskasvatuspäivään muulloinkin kuin tutustumisvaiheessa, koska varhaiskasvatuksen arkea haluttiin tuoda tutuksi lapsen läheisille. Tämän on myös osa huoltajien osallisuutta, mikä liittyy vahvasti kasvatusyhteistyöhön.

Merkittävä osa kasvatusyhteistyötä on myös lapsen vasu, joka laaditaan yhdessä huoltajan kanssa vuosittain ja jota myös arvioidaan vähintään kerran vuodessa. Kuntien vasuissa kerrotaan huoltajien voivan täyttää ennen lapsen vasu-keskustelua lapsen kanssa yhdessä lapsen haastattelulomakkeen ja voivan myös tutustua etukäteen keskustelun runkoon. Suunnitelmien mukaan lapsen vasu-keskustelussa käydään huoltajan ja varhaiskasvatuksen työntekijän kanssa läpi lapsen varhaiskasvatukseen liittyvät asiat ja pedagogiset tavoitteet sekä mahdolliset tuen järjestämistä koskevat asiat ja kirjataan ne lapsen vasuun. Parrilan ja Fonsénin (2017, s. 79) mukaan lapsen vasussa korostuu huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön yhteistyö ja näkemysten yhdistyminen lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyen. Lisäksi lapsen vasussa tulee huomioida lapsen etu ja tarpeet.

Yhteistyötä huoltajien kanssa tekevät myös varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Kuntavasujen mukaan yhteistyö erityisopettajan kanssa korostuu kun lapsella on tehostetun tai erityisen tuen tarvetta ja se on usein osa monialaista yhteistyötä. Suunnitelmien mukaan yhteistyö on tiivistä ja tuen tarvetta ja toimivuutta arvioidaan usein. Huoltajien kuuleminen tehostetun ja erityisen tuen äärellä nousi esiin tärkeänä osana erityisopettajan kanssa tehtävää yhteistyötä. Alilan (2022, s. 23) mukaan huoltajien kuuleminen tehostetusta ja erityisestä tuesta on osa hallinnollista päätöstä, joka on varhaiskasvatuslain (2018/540, §15e) mukaan tehtävä ja joka on saatettava myös huoltajien tietoon. Tässä hallinnollisessa päätöksessä tulee Alilan (2022, s. 23) mukaan käydä ilmi tuen muodot, varhaiskasvatuksen järjestämispaikka sekä lapsen saama tuki, kuten erityisopettajan antama opetus, tulkki- ja avustamispalvelut sekä apuvälineet.

Monikulttuurinen yhteistyö ja erilaisten katsomus- ja kulttuuritaustojen huomiointi näkyi kuntavasuisissa perheiden toiveiden kunnioittamisena ja heidän katsomus- ja kulttuuritaustan huomioimisena. Avoimuus ja henkilöstön kunnioitus ja perehtyneisyys monikulttuurisuutta kohtaan nousi kuntavasuisissa tärkeinä huomioina

esiin. Monikulttuurisuuden ja eri katsomustaustojen lisääntyessä varhaiskasvatuksessa, korostuu myös varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoisuus eri kulttuuritaustoista mikä sujuvoittaa myös yhteistyötä huoltajien kanssa (Lastikka ja Lipponen 2016). Lastikan ja Lipposen (2016) tutkimus osoittaa varhaiskasvatuksen henkilöstön olevan tietoisia monikulttuurisuudesta ja eri katsomustaustoista. Tämä näkyi muun muassa kunnioituksena perheen kulttuuria tai katsomusta kohtaan. Myös henkilöstön monikulttuurisuus nähtiin heidän tutkimuksessaan etuna etenkin kun varhaiskasvatustyksikössä on lapsia eri kulttuureista.

Huoltajien osallisuus. Vaikka osallisuus on ollut päivän sana varhaiskasvatuksessa jo pitkään, varsinaista osallisuus -käsitettä käytettiin kuntavasuissa melko niukasti. Siksi tutkielman osallisuuteen liittyvät löydökset ovatkin tulkintoja osallisuudesta. Osallisuuteen liittyä vahvasti osallistuminen, jolloin huoltajien osallisuuden mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa ovat melko laajat. Huoltajien osallisuuden toteutumista voidaan tarkastella myös portaikon (kuvio 1) avulla. Kuntavasuissa nousi esiin kaikki viisi osallisuuden tasoa aina huoltajien kuuntelemisesta, mielipiteiden ilmaisusta ja huomioimisesta, arvioinnin ja kehittämisen kautta myös valtaan ja vastuuseen. Arviointiin ja kehittämiseen osallistuminen nähtiin suunnitelmissa isoimpana osallisuuden mahdollistajana, jonka kautta myös mielipiteiden ilmaisu ja huomiointi tulevat toteutetuiksi. Huoltajia on osallistettu mahdollistamalla mukana olo varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisessa ja vuosittaisissa arvioinneissa muun muassa kyselyiden kautta. Myös huoltajien mielipiteiden huomiointi muun muassa pedagogisessa suunnittelussa tuli suunnitelmissa esiin.

Johonkin kuulumisen tunteen kuuluessa Nivalan ja Rynänen (2013) mukaan osallisuuteen, voidaan suunnitelmista nostaa esiin myös huoltajien verkostoitumisen tärkeys. Huoltajien osallistuminen vanhempaintoimikuntiin ja muihin vertaistukiryhmiin tukee suunnitelmien mukaan huoltajien verkostoitumista. Lisäksi se tukee myös varhaiskasvatuksen henkilöstön työtä sekä vahvistaa yhteisöllisyyttä. Myös huoltajien mukana olo lapsensa ryhmän toiminnassa kertoi huoltajien osallisuuden tukemisesta. Nämä tulivat esille myös Purolan ja Kuusiston (2021) tutkimuksessa, jossa kerrottiin huoltajien oppivan tuntemaan lapsensa varhaiskasvatusmaailmaa olemalla osallisena varhaiskasvatuksen arjessa. Lisäksi tutkimuksessa nousi esiin myös

huoltajien verkostoitumisen merkitys lapsen hyvinvointiin liittyen; huoltajien välisen yhteistyön ja kokemusten jakamisen nähtiin yhdistävän huoltajia ja lapsia. Varhaiskasvatuksen tukiessa huoltajien verkostoitumista, vahvistaa se samalla huoltajien osallisuutta, koska huoltajilla on mahdollisuus verkostoitumisen kautta kokea kuuluvansa lapsensa varhaiskasvatusyhteisöön.

Osa huoltajien osallisuutta on myös tiedottaminen ja varhaiskasvatuksen toiminnan avaaminen huoltajille. Tämä tuli kuntavasuisissa esiin toiminnan näkyväksi saattamisena huoltajille erilaisten blogien, kuvien, videoiden, ryhmäportfolioiden ja sosiaalisen median kautta. Näiden avulla huoltajilla on mahdollisuus seurata lapsensa oppimisen, oivaltamisen ja ilon hetkiä. Ryhmäportfoliot, blogit yms. ovatkin huoltajille myös oivallisia osallisuuden mahdollisuuksia heidän voidessa myös osallistua niiden täyttämiseen (Heinonen ym. 2016, s. 233). Myös erilaiset viestinnän keinot, kuten tekstiviestit, WhatsApp, wilma, muksunetti, viikko- ja kuukausikirjeet mahdollistavat huoltajille tiedon jakamisen varhaiskasvatuksen arjesta. Viestinnän muodoista onkin Heinosen ym. (2016, s. 233) mukaan hyvä sopia huoltajien kanssa, millä tavalla he toivovat kuulevansa varhaiskasvatuksen arjesta ?

6.2 Tutkimuksen arviointi ja luotettavuus

Osa tutkimusprosessia on myös tutkimuksen luotettavuuden arviointi. Hirsjärvi (2013, s. 232) kirjoittavat tutkimuksen luotettavuuteen kuuluvan tutkijan tarkka raportointi tutkimuksen toteuttamisen vaiheista, kuten aineiston hankinta ja analyysin vaiheet. Näiden tarkka raportointi vaihe vaiheelta kuuluu niin tutkimuksen luotettavuuteen kuin eettisyyteenkin. Nämä tutkimusmethodiset osuudet löytyvät luvusta 4. Tämä tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja tulokset on raportoitu aineistolähtöisen temaattisen analyysin kautta tutkimustehtävän mukaisiin teemoihin jaoteltuna. Lisäksi aineistosta poimittiin sitaatteja tulosten tarkastelun yhteyteen, nämä lisäävät Juhilan (2022a) mukaan tutkimuksen luotettavuutta.

Huoltajien kanssa tehtävä kasvatusyhteistyö ja huoltajien osallisuus kuntien vasuisissa valikoitui tämän tutkimuksen aiheeksi, koska näin tarpeelliseksi avata niitä enemmän jotta tietoisuus niistä lisääntyisi. Kaikissa tutkimassani 14 kuntavasussa kerrottiin huoltajien kanssa tapahtuvasta yhteistyöstä varsin kattavasti ja myös yhteistyöhön linkittyvään osallisuuteen liittyviä mainintoja oli kattavasti. Kuitenkin

otannan ollessa varsin pieni, 14 kuntavasua kun Suomessa oli Kuntaliiton (2022) mukaan vuonna 2022 309 kuntaa, ei tämän tutkimuksen tuloksia voi yleistää. Mutta ne antavat silti varsin kattavan kuvan siitä, mitä kasvatusyhteistyön muotoja varhaiskasvatuksessa on ja millaisia osallisuuden mahdollisuuksia kuntavasut pitävät sisällään.

6.3 Jatkotutkimusaiheet ja tutkimuksen käytettävyys

Tämän tutkimuksen keskittyessä siihen, mitä kuntien vasut kertovat huoltajien kanssa tehtävästä kasvatusyhteistyöstä ja huoltajien osallisuuden mahdollisuuksista, olisi mielenkiintoista tutkia myös miten kasvatusyhteistyö ja osallisuus toteutuu käytännössä niin huoltajien kuin varhaiskasvatuksen henkilöstönkin näkökulmasta, millaisia kokemuksia kentältä löytyy näiden asioiden äärellä?

Tutkimuksen tulosten myötä käsitykseni kasvatusyhteistyön muodoista ja osallisuuden mahdollisuuksista, sekä siitä mitä osallisuus on, vahvistui. Tutkimuksen tulosten tarkastelun kautta tutkimustehtävään liittyvät teemat toimivat myös varhaiskasvatuksen kentällä, avaten huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön ja huoltajien osallisuuden mahdollisuuksia myös käytäntöön. Kritiikkiä osaltani saa laajat ja monisanaiset kuntien vasut, kuinka paljon niiden sisältöjä avataan käytäntöön ja kuinka tietoisia niiden sisällöistä ollaan varhaiskasvatuksen henkilöstön keskuudessa? Velvoittavina asiakirjoina niitä tulisi noudattaa ja myös arvioida. Arviointi tulikin kaikissa Kuntavasuuissa esiin ja siihen osallistetaan myös huoltajia. Mutta ovatko varhaiskasvatuksen henkilöstö ja huoltajat täysin tietoisia kuntiensä vasujen sisällöistä? Tämä toimisi myös yhtenä tutkimuksen aiheena, joskin laajana sellaisena, tai sitten paloiteltuna osa-alue kerrallaan tutkittavaksi.

7 LÄHDELUETTELO

- Ahonen, L. & Roos, P. (2021). *Untuvikot: alle 3-vuotiaiden pedagogiikka*. PS-kustannus.
- Alasuutari, M. (2022). Varhaiskasvatuksessa Suomi liputtaa vanhempien vaikutusmahdollisuuksien puolesta. *MustRead*.
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/84711>
- Alila, K. (2022). Lainsäädännöllinen kehys tuen uudistukselle varhaiskasvatuksessa. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki (toim.) *Pienet tuetut askeleet – Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt* (s. 8-37). PS-kustannus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2008). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Heinonen, H. Iivonen, E. Korhonen, M. Lahtinen, N. Muuronen, K. Semi, R. & Siimes U. (2016). *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. (2013). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.
- Hujala, E. Fonsén, E. & Vlasov, J. (2020). Varhaiskasvatuksen laadun arviointi ja pedagoginen kehittäminen. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (s. 321-335). PS-kustannus.
- Juhila, K. (2022a) Teemoittelu. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>
- Juhila, K. (2022b) Laadullinen tutkimus ja teoria. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullinen-tutkimus-ja-teoria/>
- Koivunen, P-L & Lehtinen, T. (2016). *Kasvu kiikarissa: havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille*. PS-kustannus.
- Kuntaliitto. (2022). <https://www.kuntaliitto.fi/>
- Laaksonen, V. (2022). *Kaveritaidot varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.

- Lastikka, A-L. & Lipponen, L. (2016). Immigrant Parents' Perspectives on Early Childhood Education and Care Practices in the Finnish Multicultural Context. *International Journal of Multicultural Education*, 18(3). 75-94. <https://researchportal.helsinki.fi/en/publications/immigrant-parents-perspectives-on-early-childhood-education-and-c>
- Männistö, P. Fornaciari, A. & Tervasmäki, T. (2017). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (1985-2014) rakentuvan osallisuuskäsityksen sosiaalipedagoginen tarkastelu. Teoksessa A. Toom, M. Rautiainen, & J. Tähtinen (toim.) *Toiveet ja todellisuus – Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa* (s. 89-117). Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Määttä, P. & Rantala, A. (2010). *Tavallinen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja*. PS-kustannus.
- Nivala, E. & Ryytänen, S. (2013). Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013*, 14, 9-41. <https://doi.org/10.30675/sa.122317>
- Oikeus- ja kulttuuriministeriö. (2023). *Varhaiskasvatuspalvelut*. <https://okm.fi/varhaiskasvatuspalvelut>
- Opetushallitus. (2023). *Mitä on varhaiskasvatus?* <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Opetushallitus (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>
- Parrila, S. & Fonsén, E. (2017). Pedagogisen johtamisen prosessi. Teoksessa S. Parrila & E. Fonsén (toim.) *Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus: käsikirja käytännön työhön* (s. 59-90). PS-kustannus.
- Parrila, S. & Fonsén, E. (2017). Arviointimenetelmien kehittäminen ja käyttöönotto. Teoksessa S. Parrila & E. Fonsén (toim.) *Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus: käsikirja käytännön työhön* (s. 91-114). PS-kustannus.
- Poikonen, P-L. & Lehtipää, R. (2009). *Päivähoidon ja kodin jaettu kasvatustehtävä: Kasvatuskumppanuus perheen voimavarana*. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen

- & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti: vanhempina ja puolisona vaihtelevassa arjessa* (s. 69-88). PS-kustannus.
- Purola, K. & Kuusisto, A. (2021). Parental participation and connectedness through family social capital theory in the early childhood education community. *Cogent Education* 8. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2021.1923361>
- Rautiainen, M. Toom, A. & Tähtinen, J. (2017). Unelma osallisuudesta – kasvatuksella kohti oppimista ja yhteiskunnallista osallisuutta. Teoksessa A. Toom, M. Rautiainen, & J. Tähtinen (toim.) *Toiveet ja todellisuus – Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa* (s. 9-27). Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Ronkainen, S. Pehkonen, P., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. (2014) *Tutkimuksen voimasanat*. Sanoma Pro.
- Rouse, E. & O'Brien, D. (2017). Mutuality and reciprocity in parent–teacher relationships: Understanding the nature of partnerships in early childhood education and care provision. *Australasian Journal of Early Childhood* 42(2), 45-52. <https://journals.sagepub.com/doi/10.23965/AJEC.42.2.06>
- Rutanen, N. & Laaksonen, K. (2020). Äitien luottamuksen rakentuminen kasvattajiin varhaiskasvatuksen aloituksessa. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti, Journal of Early Childhood Education Research* 9(2). 349-342. <https://journal.fi/jecer/article/view/114137/67336>
- Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations A New Model for Enhancing Children's Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Children and society* 15, 107-118. http://cmspres-vir-1.it.gu.se/digitalAssets/1429/1429848_shier2001.pdf
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa* https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Vanhempainliitto. (2023). <https://vanhempainliitto.fi/>
- Varhaiskasvatuslaki. (13.7.2018). *Varhaiskasvatuslaki*. Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

- Venninen, T. & Purola, K. (2013). Educators' views on parents' participation on three different identified levels. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti. Journal of Early Childhood Education Research* 2(1), 48-62.
<https://journal.fi/jecer/article/view/114029>
- Vuori, J. (2022). Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/>

LIITE

Taulukko 2. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ja kasvatusyhteistyö

Alateemat	Pääteemat
<ul style="list-style-type: none"> • Päivittäinen kuulumisten vaihto • Leikin jatkumo varhaiskasvatuksesta kotiin • Yhteinen sitoutuminen lapsen terveen ja turvallisen kehityksen ja oppimisen edistämiseen • Yhteinen käsitys lapsen vahvuuksista ja tuen tarpeista • Havaintojen yhteinen tarkastelu • Lapsen kotona kertomien huolten tuominen varhaiskasvatuksen tietoon 	Yhteistyön tärkeys
<ul style="list-style-type: none"> • Tutustumiskäynnit • Aloituskeskustelut • Toiminnassa mukana oleminen 	Varhaiskasvatukseen tutustuminen
<ul style="list-style-type: none"> • Vuorovaikutus avointa ja sensitiivistä • Vanhemmuuden kunnioitus • Huoltajan asiantuntijuuden arvostus lasta koskevissa asioissa • Jokaisen huoltajan, työntekijän ja lapsen yhdenvertainen kohtelu • Toinen toisiltaan oppiminen 	Vuorovaikutus ja huoltajan arvostus
<ul style="list-style-type: none"> • Luonnos huoltajan nähtävillä • Lapsen haastattelulomake • Lapsen varhaiskasvatukseen ja yhteistyöhön liittyvät asiat • Pedagogiset tavoitteet • Tuen järjestämistä koskevat asiat • Päivitetään vähintään kerran vuodessa 	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
<ul style="list-style-type: none"> • Monialainen yhteistyö • Lapselle annettava tuki yhteistyössä huoltajan kanssa • Lapsen liittyvin havaintojen jakaminen • Yhteistyö korostuu lapsen saadessa tehostettua tai erityistä tukea 	Erityisopettajan kanssa tehtävä yhteistyö
<ul style="list-style-type: none"> • Perheen toiveet heidän kulttuuri- ja katsomustaustan huomioimisesta • Henkilöstön perehtyneisyys perheen kulttuuriin, historiaan ja tapoihin • Huoltajat kutsutaan kertomaan kulttuuristaan • Perheiden moninaisuuden huomioiminen • Tulkkipalveluiden mahdollistaminen 	Monikulttuurisuus

Taulukko 3. Huoltajien osallisuuden teemat

Alateemat	Pääteemat
<ul style="list-style-type: none"> • Toimintasuunnitelmien toteutus ja arviointi • Oppimisympäristöjen kehitys ja arviointi • Huoltajan kuuleminen lasta koskevassa päätöksenteossa • Huoltajan toiveisiin ja tarpeisiin vastaaminen • Huoltajan asiantuntijuuden kunnioitus lapsensa asioissa 	Huoltajien toiveet ja mielipiteet
<ul style="list-style-type: none"> • Huoltajan suostumus tarvitaan: <ul style="list-style-type: none"> ◦ lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen ◦ lapsen osallistumisesta uskonnollisiin tilaisuuksiin ◦ moniammatilliseen yhteistyöhön ◦ lapsesta otettujen kuvien ja videoiden käyttöön ◦ lapsen omien digitaalisten välineiden ja lelujen käyttöön 	Vaikuttaminen lapsen varhaiskasvatukseen
<ul style="list-style-type: none"> • Erilaiset viestintäkanavat, kuten WhatsApp, wilma, tietoeu, muksunetti • Viikko- ja kuukausikirjeet • Ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmat • Blogit, videot, valokuvat ja ryhmäportfoliot • Päivittäiset kohtaamiset ja kuulumisten vaihdot 	Viestintä ja tiedottaminen
<ul style="list-style-type: none"> • Vertaistukiryhmät, kuten vanhempainseurakunnat • Vanhempainillat, juhlat, talkoot • Tapahtumat ja teemapäivät 	Huoltajien verkostoituminen
<ul style="list-style-type: none"> • Asiakastytyväisyyskyselyt • Osallistuminen yhteiseen suunnitteluun ja arviointiin • Kunnan varhaiskasvatussuunnitelman kehittäminen • Palautteen anto varhaiskasvatuksesta • Kehittämisehdotukset 	Arviointi ja kehittäminen